УДК 378.091.016:81-028.31]-051

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-8(346)-2-67-79

Кизилова Віталіна Володимирівна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри філологічних дисциплін
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ, Україна.
kyzylovavitalina@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-2637-0320>

**УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ
«МОВЛЕННЄВА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ»,
«МОВЛЕННЄВА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»
В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
З ДОСВІДУ РОБОТИ**

Інновації в освітній сфері, що наразі відбуваються в нашому суспільстві, щодалі активніше просувають питання міжособистісної взаємодії як одного з найважливіших складників успішності педагогічної, навчальної діяльності. Це засвідчено новітніми документами: програмами для закладів загальної середньої освіти, державним освітнім стандартом, професійними стандартами вчителя початкової, середньої школи, вихователя ЗДО, концепцією НУШ тощо. Так, у Концепції Нової української школи засвідчено, що першою компетенцією є «спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування» (Нова українська школа, с. 11). У професійних стандартах вчителя початкової та середньої школи найважливішою професійною компетентністю визнано *мовно-комунікативну*: здатність забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою, формувати й розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів (Професійний стандарт за професіями, с. 8). На її важливості як професійної якості наголошено й у професійному стандарті вихователя ЗДО.

Студії з проблем педагогічної комунікації вчителя закладу загальної середньої освіти й вихователя закладу дошкільної освіти свідчать про різноаспектні підходи до їх осмислення. Так, розглянуто теоретико-методологічні основи професійної комунікативної діяльності

(Г. Балл, А. Киричук, А. Синиця, В. Семиченко, Т. Яценко); формування комунікативних умінь і навичок (В. Білоусова, І. Кирилова, М. Коць); культуру педагогічного спілкування (Т. Гриценко, С. Омельченко); гуманістичні виміри педагогічної комунікації (І. Зязюн, С. Мусатов); комунікацію в педагогічному процесі (Н. Волкова, Н. Бутенко, О. Коваленко); комунікативну компетентність педагога (М. Заброцький, С. Максименко, О. Матвієнко, С. Сисоєва, Т. Щербан); діалогічність у процесі педагогічної комунікації (Л. Бойко, О. Нікуленко, Н. Тарасович, О. Ткаченко); психолого-педагогічні засади комунікації вчителя (Г. Дьяконов, А. Мудрик, С. Макаренко, В. Сухомлинський); комунікативні засади особистісно орієнтованого навчання та виховання (О. Пехота, І. Підласий) та ін. (Цимбалюк, 2011, с.1). Чимало наукових та навчальних видань з ділового спілкування актуалізують психологічні, філософські, управлінські аспекти, натомість мовно-мовленнєвий компонент в них набуває маргіналізованого статусу.

Варто наголосити, що незважаючи на зростання інтересу до проблем мовленнєвої комунікації, відчувається й дефіцит відповідних вітчизняних видань і навчальних курсів. Проведений моніторинг не виявив суттєвого зростання навчально-методичного забезпечення у вигляді авторських курсів щодо підвищення рівня професійного комунікативного розвитку та розширення світогляду педагогічних працівників закладів дошкільної й початкової освіти. Надто це стосується й використання дистанційних технологій навчання, що посилює актуальність винесеної в назву розвідки проблеми.

Зазначене свідчить про необхідність забезпечення навчальних планів ОКР *бакалавр, магістр* спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Середня освіта» освітніми компонентами, спрямованими на удосконалення навичок комунікативно-мовленнєвої діяльності у професійній сфері, глибокого розуміння принципів спілкування, зокрема мовленнєвого, міжособистісної взаємодії, мовленнєвого впливу.

У 2020–2021 навчальному році на спеціальностях «Початкова освіта», «Дошкільна освіта» освітньо-кваліфікаційного ступеня *магістр* у Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» було запроваджено обов'язкові освітні компоненти «Мовленнєва комунікація у професійній діяльності вчителя початкових класів», «Мовленнєва комунікація у професійній діяльності вихователя закладів дошкільної освіти».

Метою статті є презентація авторських курсів «Мовленнєва комунікація в професійній діяльності вчителя початкової школи», «Мовленнєва комунікація в професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти» для здобувачів закладів вищої освіти ОКР *магістр*, а також аналіз їхнього рівня комунікативно-мовленнєвої підготовки.

У дослідженні використано комплекс *методів* дослідження: загальнонаукових (аналіз, синтез, порівняння, аналогія, формалізація,

абстрагування) *емпіричних* (анкетування, спостереження, опитування, тестування), *педагогічний експеримент*, спрямований на визначення ефективності впровадження навчального курсу; *методи математичної статистики* для аналізу даних і встановлення кількісних показників щодо досліджуваних явищ.

При розробці освітніх компонентів було взято до уваги розуміння *комунікативної діяльності вчителя загальноосвітньої школи* як взаємодії, що ґрунтується на антропологічній основі й має онтогенетичне, психологічне, етнічно-національне, міжетнічне соціальне підґрунтя. Провідним її засобом вважається *мова*, що дає підстави виокремити *полісуб'єктний* (діалогічний) методологічний підходи, *натуралістичний* – зосереджує увагу на природовідповідності комунікативної діяльності (фізіологічна, генетична, етнічна основа), *полікультурний* – характеризує комунікацію, зокрема педагогічну як синтетичну категорію (ґрунтується на взаємозв'язку різних культур і виокремлюється як «діалог культур», *гносеологію* – комунікативна педагогічна діяльність забезпечує передачу як соціокультурного, так і персонального (професійного) досвіду тощо (Цимбалюк, 2011, с. 7–8).

Нами осмислено поняття *професійно-педагогічної комунікації* як системи безпосередніх чи опосередкованих зв'язків, взаємодій педагога, що реалізуються за допомогою вербальних і невербальних засобів, засобів комп'ютерної з метою взаємообміну інформацією, моделювання процесом комунікації, регулювання педагогічних відносин (Волкова, 2006, с. 8).

З огляду на наукові й методичні праці з проблем культури мовлення, психолінгвістики, мовленнєвої комунікації (Ф. Бацевич, Ю. Косенко, О. Пономарів, Н. Бабич, С. Олійник, К. Климова, Н. Формановська, Н. Абрамович, О. Гойхман) під *мовленнєвою комунікацією* будемо розуміти мовленнєво-мисленнєву діяльність, що відбувається з метою взаємодії. Специфічність взаємодії людей у процесі їх життєдіяльності полягає у використанні *мови*, що виступає і як засіб людського спілкування, і як засіб пізнання. Завдяки цьому комунікація між людьми є найважливішим механізмом становлення людини як соціальної особистості, засобом впливу суспільства на особистість (Кизилова, 2011).

Освітні компоненти «Мовленнєва комунікація у професійній діяльності вчителя початкових класів», «Мовленнєва комунікація у професійній діяльності вихователя закладів дошкільної освіти» спрямовано на ознайомлення з новітніми підходами до вивчення системи і структури української мови, зокрема комунікативного; осмислення мовленнєвої діяльності як основного виду знакової діяльності; з'ясування основних засад теорії мовленнєвої комунікації, типів комунікативної взаємодії та засобів мовленнєвого впливу; набуття знань та практичних умінь щодо можливостей комунікативної діяльності в професійній сфері.

Мета освітніх компонентів: розвиток у магістрантів комунікативно-мовленнєвої компетентності як сукупності знань, умінь і навичок, спрямованих на забезпечення успішного досвіду мовленнєвої взаємодії у професійному середовищі й суспільстві; вільне володіння засобами мовленнєвої комунікації, набуття навичок мовленнєвих норм у процесі професійної комунікації.

У центрі підготовки магістра перебуває діяльнісний аналіз сучасної української мови в широкому соціально-культурному контексті, що розглядає мову як діяльність людини, спосіб її реалізації в соціумі й основу ефективної професійної взаємодії.

Освітні компоненти спрямовано на активізацію знань норм літературної мови й усіх її можливих варіантів, умінь застосовувати їх у безпосередній професійній сфері; вивчення форм, функцій, ситуативної й соціокультурної зумовленості вербального й невербального спілкування. Крім комплексного аналізу та опису комунікативного процесу і його складників, освітні компоненти «Мовленнєва комунікація у професійній діяльності вчителя початкової школи», «Мовленнєва комунікація у професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти» передбачають розв'язання таких *завдань*:

- сформувати знання поняття «комунікативний процес» та його складників; види, аспекти, сфери та функції мовленнєвої комунікації;
- виробити вміння розрізняти типи дискурсів, мовленнєвих актів, тактик і стратегій спілкування;
- аналізувати соціокультурні чинники та розмаїття засобів комунікації, здатність практичного застосовування набутих знань у практичній професійній діяльності та наукових дослідженнях.
- формувати вміння й навички складання текстів (усних і письмових) різних жанрів, що застосовуються у професійній діяльності;
- ознайомити з практичними прийомами організації ефективного публічного професійного мовлення та можливостями їхнього застосування;
- навчити вільно користуватися різноманітними мовленнєвими засобами в безпосередній професійній діяльності;
- удосконалити навички нормативного, точного, логічного, чистого, виразного мовлення.

У результаті роботи над освітніми компонентами здобувачі вищої освіти ОКР *магістр* набувають *загальні й фахові компетентності*:

- здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у професійній діяльності, що ґрунтується на застосуванні поглиблених теоретичних та практичних знань, умінь, навичок за спеціальністю, загальних засад методології професійної діяльності;
- здатність працювати в команді, здатність до співпраці, групової та кооперативної діяльності. Здатність бути критичним і самокритичним, наполегливим щодо поставлених завдань і взятих зобов'язань;

- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність проводити дослідження на відповідному рівні;
- здатність володіти мовленнєвими стратегіями і тактиками поведінки в міжособистісній взаємодії, зокрема, успішно взаємодіяти з керівництвом, колегами; володіння алгоритмами конструктивного вирішення професійних конфліктів;
- здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність спілкуватися державною мовою; володіти навичками нормативного літературного мовлення в різних сферах комунікації, різновидами стилів мовленнєвого спілкування, використовувати знання законів техніки й логіки мовлення для організації й досягнення успішної комунікації;
- здатність комунікувати в міжнаціональному контексті;
- здатність до розуміння чужих і продукування власних програм комунікативної поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, активній взаємодії з іншими мовленнєвими суб'єктами;
- здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній професійній галузі;
- здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини;
- здатність до застосування сучасних засобів інформаційних і комп'ютерних технологій для розв'язання комунікативних завдань у професійній діяльності.

У результаті роботи над освітніми компонентами студенти повинні **знати**:

- основні риси спілкування як професійної діяльності, основні закони й принципи спілкування;
- норми сучасної української літературної мови;
- основні комунікативні ознаки культури мовлення;
- професійно значущі мовленнєві жанри;
- специфіку професійного спілкування, особливості комунікативно-мовленнєвих ситуацій, притаманних для професійної діяльності;
- особливості фахової термінології;
- основні прийоми удосконалення майстерності мовлення як засобу вирішення професійних завдань;
- теоретичні і практичні аспекти техніки мовлення;

- основні форми комунікативної поведінки; функції мовленнєвого етикету; вербальні й невербальні засоби професійної комунікації;

- особливості міжкультурної комунікації у професійній сфері.

уміти:

- володіти основними навичками правильності мовлення та нормами сучасної української літературної мови; характеризувати лексичні, семантичні, фонетичні явища у процесі мовленнєвої діяльності; визначати граматичні та стилістичні проблеми мовленнєвого акту;

- використовувати знання основних комунікативних ознак культури мовлення (правильності, точності, логічності, доречності, виразності, образності) у процесі професійної комунікації;

- вирішувати комунікативно-мовленнєві завдання в конкретній професійній діяльності; застосовувати необхідні стратегії й тактики спілкування;

- організовувати професійну комунікацію відповідно до принципів спілкування з урахуванням національно-культурної специфіки;

- аналізувати й вибирати мовленнєвий жанр, що відповідає конкретній професійній ситуації та створювати максимально ефективну композицію висловлювання;

- практично дотримуватись основних положень мовленнєвого етикету, вербальних і невербальних засобів професійної комунікації.

Основний тематичний зміст освітніх компонентів

«Мовленнєва комунікація у професійній діяльності вчителя початкових класів», «Мовленнєва комунікація у професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти»

Основні поняття теорії мовленнєвої комунікації. Сутність, категорії теорії мовленнєвої комунікації та її взаємозв'язки з іншими галузями знань. Мова й мовлення. Функції мови й мовлення. Мовлення й мислення. Мовленнєва діяльність. Форми та типи мовленнєвої комунікації. Види мовленнєвої діяльності. Модель мовленнєвої комунікації. Комунікативна компетентність і основні джерела її формування. Етапи розвитку теорії комунікації.

Природа й компоненти комунікації. Комунікативний процес та його компоненти. Моделі мовленнєвої комунікації. Кодування й декодування інформації. Зворотний зв'язок у комунікативному процесі. Гендерні аспекти спілкування. Максими втілення основних принципів спілкування. Правила й конвенції спілкування. Комунікаційні бар'єри та їх класифікація.

Правильність і нормативність мовлення. Правильність мовлення як комунікативна проблема. Мовна норма. Суспільний характер мовної норми. Кодифікація літературної норми. Структурно-мовні типи норм. Типові мовленнєві помилки та недоліки у професійному спілкуванні.

Комунікативні ознаки мовленнєвої культури у професійному спілкуванні. Точність мовлення. Умови створення точного мовлення. Засоби створення точного мовлення. Логічність мовлення. Зв'язок логічності з точністю. Відхилення від норм логічного мовлення. Причини помилок у логіці викладу. Багатство мовлення. Лексичне і фразеологічне багатство. Семантичне багатство. Багатство форм. Чистота мовлення. Три аспекти вияву чистоти мовлення. Виразність та образність мовлення як невід'ємний чинник успішності педагогічної комунікації.

Форми мовленнєвої комунікації. Діалог та його основні особливості. Типи діалогу. Монолог. Типи монологу та структурні особливості. Способи підтвердження власної правоти. Структура доказу. Організація полілогу.

Усна та писемна моделі мовленнєвої комунікації. Характеристики видів мовленнєвої діяльності. Мотиви мовця й реципієнта в ситуаціях усномовленнєвої комунікації. Перешкоди і бар'єри ефективного говоріння і слухання. Властивості, види і функції писемномовленнєвої комунікації. Поняття мовленнєвого жанру. Типи мовленнєвих жанрів.

Вербальна й невербальна професійна комунікація. Відмінність мови від інших знакових систем. Відмінність знаків, образів, слів, жестів і термінів як комунікативних засобів. Поняття «інформація висловлювання», інформативність мовної одиниці. Компоненти моделі передачі інформації з погляду вербальної комунікації. Зовнішні прояви емоційних станів. Візуальний контакт. Невербальні компоненти комунікації та їх роль у професійній діяльності.

Міжкультурна мовленнєва комунікація. Поняття «міжкультурна комунікація». Основні суб'єкти міжкультурної комунікації. Рівні та форми міжкультурної комунікації. Позитивні й негативні результати взаємодії культур. Специфіка вербальних та невербальних аспектів міжкультурної комунікації.

Етика і психологія мовленнєвої поведінки. Моральні цінності співрозмовників. Психологічна готовність до спілкування: концентрація уваги та тренування пам'яті. Роль контактної зони в комунікації. Соціальні ролі та рольова поведінка людини.

Мовленнєвий етикет. Поняття мовленнєвого етикету. Національна система мовленнєвого етикету. Функції мовленнєвого етикету. Етикетні формули у професійній діяльності. Міжособистісні стосунки в педагогічному колективі. Мовленнєві моделі «учитель – учень», «учитель – батьки», «учитель – учитель», «учитель – керівник» та ін.

Моделювання мовлення. Техніка професійного спілкування. Артикуляція та її коригування. Дикція. Голос і тон. Їх інформативність і сприйняття співбесідником. Технічні аспекти моделювання мовлення: ритм, темп, сила голосу. Засоби логіко-емоційної виразності мовлення.

Сучасні засоби інформаційних і комп'ютерних технологій у процесі роботи над текстами професійного спрямування. Використання інформаційних технологій у професійній комунікації. Графічні засоби передачі емоцій під час комп'ютерного спілкування. Лексико-стилістичні особливості комп'ютерної комунікації. Етичні правила мовленнєвої комунікації у глобальних інформаційних мережах.

Освітні компоненти побудовано на основі синтезу аудиторної, дистанційної роботи, індивідуальних та групових форм навчальної діяльності. Попередньою підготовкою щодо їх засвоєння є курс «Українська мова за професійним спрямуванням» (рівень бакалаврату); *додатково* «Сучасна українська мова», «Основи культури мовлення» (рівень бакалаврату). Основою розробки освітніх компонентів стала ідея синтезувати теоретичні, практичні, професійно-діяльнісні завдання з новітніми методиками самоосвіти й саморозвитку. Відповідно до цього пропонувані курси містять два взаємопов'язані складники – теоретичний і практичний, які завершуються контрольним тестуванням.

На початку запровадження освітніх компонентів у навчальний процес було здійснено моніторинг рівня комунікативно-мовленнєвої підготовки здобувачів вищої освіти (магістерський рівень). Здобувачам вищої освіти було запропоновано низку практично-ситуативних, тестових завдань (з прикладами завдань можна ознайомитись на сайті дистанційного навчання ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» за посиланнями: <http://do.luguniv.edu.ua/course/view.php?id=28451> ; <http://do.luguniv.edu.ua/course/view.php?id=31645>), що дали змогу виявити три рівня сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок та можливостей їх застосування у професійній педагогічній діяльності: низький, базовий, високий.

Низький рівень характеризується володінням здобувачами навичками правильності мовлення та нормами сучасної української літературної мови зі значними недоліками (пов'язаними переважно з білінгвальним середовищем); невмінням визначати граматичні та стилістичні проблеми мовленнєвого акту; знання основних комунікативних ознак культури мовлення (правильності, точності, логічності, доречності, виразності, образності) переважно мають теоретичний характер і застосовуються у процесі професійної комунікації несистематично; значні труднощі виникають при виконанні комунікативно-мовленнєвих завдань, пов'язаних з конкретною професійною ситуацією (діалогова взаємодія; застосування необхідних стратегій і тактик спілкування в моделях «учитель – учень», «учитель – батьки», «учитель – учитель», «учитель – керівник»; відсутнє урахування національно-культурної специфіки комунікації; інтуїтивний вибір мовленнєвого жанру, що відповідає конкретній професійній ситуації та недоречне створення композиції висловлювання).

Базовий рівень характеризується володінням здобувачами навичками правильності мовлення та нормами сучасної української літературної мови з незначними недоліками (пов'язаними переважно з білінгвальним середовищем), умінням визначати граматичні та стилістичні проблеми мовленнєвого акту, проте не завжди виправляти їх у мовленнєвій практиці; знання основних комунікативних ознак культури мовлення (правильності, точності, логічності, доречності, виразності, образності) мають теоретичний і практичний характер, проте при застосовуванні у процесі професійної комунікації виникають певні проблеми; окремі труднощі виникають при виконанні комунікативно-мовленнєвих завдань, пов'язаних з конкретною професійною ситуацією (діалогова взаємодія; застосовування необхідних стратегій і тактик спілкування в моделях «учитель – учень», «учитель – батьки», «учитель – учитель», «учитель – керівник»; часткове врахування національно-культурної специфіки комунікації; відсутні навички обґрунтування вибору мовленнєвого жанру, що відповідає конкретній професійній ситуації та створення максимально ефективної композиції висловлювання).

Високий рівень характеризується переважно задовільним володінням здобувачами навичками правильності мовлення та нормами сучасної української літературної мови, умінням визначати граматичні та стилістичні проблеми мовленнєвого акту та виправляти їх у мовленнєвій практиці; знання основних комунікативних ознак культури мовлення (правильності, точності, логічності, доречності, виразності, образності) мають теоретичний і практичний характер, при їхньому застосовуванні у процесі професійної комунікації виникають незначні проблеми; при виконанні комунікативно-мовленнєвих завдань, пов'язаних з конкретною професійною ситуацією (діалогова взаємодія; застосовування необхідних стратегій і тактик спілкування в моделях «учитель – учень», «учитель – батьки», «учитель – учитель», «учитель – керівник»; врахування національно-культурної специфіки комунікації; обґрунтування вибору мовленнєвого жанру, що відповідає конкретній професійній ситуації та створення максимально ефективної композиції висловлювання) здобувачі освіти не виявили суттєвих труднощів.

Зі 152 студентів, які взяли участь у проведенні контрольного зрізу знань (87 – спеціальність «Початкова освіта», 65 – «Дошкільна освіта»), низький рівень продемонстрували 37 % (56 здобувачів), базовий рівень – 48% (73 здобувача), високий рівень – 15 % (23 здобувача).

У процесі роботи з освітніми компонентами студенти мали змогу працювати над теоретичним і практичним матеріалом як у класичному варіанті (лекції, практичні заняття), так і з використанням технологій дистанційного навчання (використання платформ Mikrosoft teams, Google meet, платформи Moodle). Це надзвичайно важливо й актуально у час пандемії COVID-19 й оптимізує навчальний процес, коли здобувачі освіти знаходяться у віддаленому доступі.

Варто наголосити на тому факті, що лекційний матеріал здебільшого стосувався теоретичних положень мовленнєвої комунікації, висвітленню дискусійних питань. Робота на практичних заняттях та самостійна робота студента передбачала передусім формування вмінь і навичок їх застосування у практичній педагогічній сфері (заклади дошкільної освіти, початкова ланка закладів середньої освіти). Особливу цінність мали завдання, що пов'язані з коригуванням мовлення співбесідника, удосконалення/редагування тексту професійного спрямування, в якому допущено мовленнєві недоліки, аналізом професійних комунікативних ситуацій та можливих шляхів розв'язання конфліктів із застосуванням вербальних та невербальних засобів впливу тощо. Наприклад: проаналізуйте результати самоспостереження за розвитком умінь підтримувати зворотний зв'язок у педагогічній комунікації (чи розумієте настрій, бажання співрозмовників, чи фіксуєте зміни в їхніх емоційних станах; чи наявне порушення зворотного зв'язку в спілкуванні); запропонуйте власну систему засобів установа зворотного зв'язку в педагогічній комунікації; розробіть рекомендації для педагогів щодо оволодіння педагогічною технікою; зіставте процес педагогічного спілкування в закладі дошкільної освіти, школі й вищому навчальному закладі з погляду мети, завдань, функцій, педагогічних тактик спілкування.

Після завершення роботи над освітніми компонентами здобувачі вищої освіти пройшли підсумковий тест-контроль, який дав можливість встановити, що в порівнянні з даними до їх опрацювання рівень сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок та можливостей їх застосування у професійній педагогічній діяльності значно підвищився. Так, зі 152 студентів, які взяли участь у проведенні підсумкового контрольного зрізу знань (87 – спеціальність «Початкова освіта», 65 – «Дошкільна освіта»), низький рівень продемонстрували 16 % (24 здобувача), базовий рівень – 59% (90 здобувачів), високий рівень – 25 % (38 здобувачів). Порівняльний зріз показників наведено в таблиці

Результати рівня сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок та можливостей їх застосування у професійній педагогічній діяльності здобувачами освіти ОКР *магістр* спеціальності «Початкова освіта», «Дошкільна освіта» у 2020 – 2021 році

Показники (кількість студентів, %)	Низький	Базовий	Високий
На початок вивчення курсу	56 (37%)	73 (48 %)	23 (15%)
Після вивчення курсу	24 (16%)	90 (59%)	38 (25%)

Матеріали до освітніх компонентів розміщено на сайті дистанційного навчання Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Як бачимо, упровадження освітніх компонентів «Мовленнєва комунікація в професійній діяльності вчителя початкової школи», «Мовленнєва комунікація в професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти» має позитивний вплив на розвиток комунікативно-мовленнєвої компетентності здобувачів вищої освіти, володіння ними всіма засобами мовленнєвої комунікації, набуття навичок комунікативних норм у процесі професійної діяльності. На глибоке переконання, запровадження курсів сприятиме поглибленню знань з теорії мовленнєвої комунікації, набуттю практичних навичок вербальної й невербальної комунікації, більш якісному вирішенню професійних завдань у педагогічній галузі.

Список використаної літератури

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / Гриневич Л., Єлькін О., Калашнікова С. та ін. Київ, 2016. 34 с. **2. Професійний** стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» / М-во економіки України. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv> (дата звернення 24.10.2021). **3. Цимбалюк О. М.** Професійна комунікативна діяльність учителя загальноосвітньої школи у вітчизняній педагогіці (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Рівне, 2011. 20 с. **4. Волкова Н. П.** Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 256 с. **5. Кизилова В.** Теорія і практика мовленнєвої комунікації : навч.-метод. посіб. для студ. закл. вищої освіти. Луганськ : Вид-во Держ. закл. «Луган. нац. у-т імені Тараса Шевченка», 2011. 184 с.

References

1. Hrynevych, L., Yelkin, O., & Kalashnikova, S. et al. (2016). Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [The new Ukrainian school: conceptual principles of secondary school reform]. Kyiv [in Ukrainian]. **2. Profesiinyi** standart za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoi osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)» [Professional standard by professions «Primary school teacher of general secondary education», «Teacher of general secondary education», «Primary teacher (with a diploma of junior specialist)»]. (2021). Retrieved from <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikh>

Standartiv (Last accessed: 24.10.2021). 3. Tsymbaliuk, O. M. (2011). Profesiina komunikatyvna diialnist uchytelia zahalnoosvitnoi shkoly u vitchyzniani pedahohitsi (druha polovyna XX stolittia) [Professional communicative activity of a secondary school teacher in domestic pedagogy (second half of the XX century). *Extended abstract of candidate's thesis*. Rivne [in Ukrainian]. 4. Volkova, N. P. (2006). Profesiino-pedahohichna komunikatsiia [Professional and pedagogical communication]. Kyiv: VTs «Akademii» [in Ukrainian]. 5. Kyzylova, V. (2011). Teoriia i praktyka movlennievoi komunikatsii [Theory and practice of speech communication]. Luhansk: Vyd-vo Derzh. zakl. «Luh. nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].

Кизилова В. В. Упровадження освітніх компонентів «Мовленнєва комунікація в професійній діяльності вчителя початкової школи», «Мовленнєва комунікація в професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти» в навчальний процес закладів вищої освіти: з досвіду роботи

У статті представлено авторські курси «Мовленнєва комунікація в професійній діяльності вчителя початкової школи», «Мовленнєва комунікація в професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти», запроваджені в навчальний процес Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» ОКР магістр спеціальностей «Дошкільна освіта», «Початкова освіта». Наголошено на їх актуальності. Схарактеризовано мету, завдання курсів, професійні знання й уміння, фахові компетентності, які набувають здобувачі освіти упродовж роботи над освітніми компонентами. Представлено основний тематичний зміст освітніх компонентів. Здійснено аналіз рівнів сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок та можливостей їх застосування у професійній педагогічній діяльності здобувачами освіти ОКР магістр спеціальності «Початкова освіта», «Дошкільна освіта» до і після роботи над освітніми компонентами.

Ключові слова: освітній компонент, навчальний курс, мовленнєва комунікація, професійна діяльність.

Кизилова В. В. Внедрение образовательных компонентов «Речевая коммуникация в профессиональной деятельности учителя начальной школы», «Речевая коммуникация в профессиональной деятельности воспитателя учреждений дошкольного образования» в учебный процесс высших учебных заведений: из опыта работы

В статье представлены авторские курсы «Речевая коммуникация в профессиональной деятельности учителя начальной школы», «Речевая коммуникация в профессиональной деятельности воспитателя учреждений дошкольного образования», введенные в учебный процесс Государственного учреждения «Луганский национальный университет

имени Тараса Шевченко» образовательно-квалификационного уровня *магистр* специальностей «Дошкольное образование», «Начальное образование». Отмечена их актуальность. Охарактеризованы цели, задачи курсов, профессиональные знания и умения, специальные компетентности, которые приобретают соискатели образования на протяжении работы над образовательными компонентами. Представлено основное тематическое содержание образовательных компонентов. Проведен анализ уровней сформированности коммуникативно-речевых навыков и возможностей их применения в профессиональной педагогической деятельности соискателями образования специальности «Начальное образование», «Дошкольное образование» до и после работы над образовательными компонентами.

Ключевые слова: образовательный компонент, учебный курс, речевая коммуникация, профессиональная деятельность.

Kyzylova V. Introduction of educational components «Speech communication in the professional activity of a primary school teacher», «Speech communication in the professional activity of a preschool education teacher» in the educational process of the institutes of higher education: from work experience

The article presents the author's courses «Speech communication in the professional activity of a primary school teacher», «Speech communication in the professional activity of a preschool education teacher», introduced into the educational process of the state institution «Luhansk Taras Shevchenko National University» for educational-qualification level *master's degree* of specialties «Preschool education», «Primary school education». Their relevance is emphasized due to innovations in the educational sphere and is declared by the latest educational documents. General scientific and empirical methods, pedagogical experiment, and methods of mathematical statistics are used. The article describes the goals of the courses, professional knowledge and skills, professional competencies that educational applicants acquire while working on educational components. The article presents the main thematic content of educational components as well. There is also the analysis of the levels of formation of communicative and speech skills and the possibilities of their application in the professional pedagogical activity by educational applicants before and after working on educational components.

Key words: educational component, educational course, speech communication, professional activity.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2021 р.

Прийнято до друку 26.11.2021 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Докучаєва В. В.